

Recensie: John Gibbons, *The Norm of Belief*, OUP, 2013

Tijdschrift voor Filosofie, 2014

Ik kom thuis en leg de sleutels waar ik ze altijd leg: op de keukentafel. Terwijl ik boven ben, sluipt er iemand naar binnen en pakt onopgemerkt mijn sleutels mee. *Wat moet ik geloven?* Aan de ene kant moet ik geloven dat ze op tafel liggen, want daar liggen ze altijd en ik heb geen reden om aan te nemen dat dat nu niet het geval is. Aan de andere kant moet ik niet geloven dat ze op tafel liggen, want daar liggen ze niet.

Het probleem ontstaat tussen twee 'norms of belief'. Allereerst is er de 'justification norm' volgens welke je een propositie *p* moet geloven desda je verantwoord bent om *p* te geloven. Volgens deze norm moet je geloven dat je sleutels in de keuken zijn, want dat is waar je verantwoording voor hebt. Ten tweede is er de 'truth norm' volgens welke je *p* moet geloven desda *p* waar is. Volgens deze norm moet je *niet* geloven dat je sleutels in de keuken zijn, want dat is onwaar.

Wat is de correcte norm waar 'belief' aan onderhevig is: de justification norm, of de truth norm? Moeten opvattingen waar of eerder redelijk zijn? Het kan niet zo zijn dat beide normen van kracht zijn, want je kunt niet de plicht hebben om zowel *p* als niet-*p* te geloven. Het heeft ook geen zin om het probleem op te lossen door te stellen dat je een *subjectieve* plicht hebt om te geloven dat je sleutels er nog zijn, en een *objectieve* plicht om te geloven dat ze er niet meer zijn. Want dan rest de vraag welke plicht de overhand heeft.

Welnu, dat is de justification norm. Aldus John Gibbons. Want de truth norm heeft niet de juiste greep op ons: ze kan ons niet gidsen. Inderdaad: hoezo weet ik op basis van de truth norm wat ik moet geloven over mijn sleutels? Gibbons' norm is geen gewoonlijke justification norm. Volgens zijn norm moet je geloven wat redelijk is, en wat redelijk is wordt niet bepaald door wat je denkt dat de feiten zijn, maar door de feiten in je omgeving die 'obvious' zijn. Als je boven bent, en je bent niet in de positie om te weten dat je sleutels weg zijn, dan moet je niet geloven dat je sleutels weg zijn. Maar als je sleutels duidelijk voor je op de keukentafel liggen, dan moet je geloven dat ze daar liggen, *zelfs al merk je ze niet op*.

Met andere woorden: er is een 'access' vereiste (feiten die niet obvious zijn hebben geen impact op wat je moet geloven), maar zonder internalisme (feiten zijn niet enkel obvious als je ze daadwerkelijk opmerkt). Op zich ben ik sympathiek. Maar ik zie niet hoe Gibbons het voor elkaar krijgt. Waarom moeten we redelijk zijn in boven genoemde betekenis? *Waarom* rekening houden met obvious feiten? Voorstanders van de truth norm hebben een makkelijk antwoord: je moet rekening houden met obvious

feiten omdat die een subgroep vormen van alle feiten (en de laatste bepalen je plichten). Maar dit is duidelijk niet Gibbons' visie: het belang van de justification norm kan volgens hem op geen manier afgeleid worden uit de truth norm. Dat kan kloppen. Maar als we de truth norm verlaten, hoe ooit uit te leggen waarom de justification norm van belang is?

(Dit is een algemeen probleem voor de justification norm, maar voor Gibbons in het bijzonder. Aanhangers van de justification norm suggereren soms dat redelijkheid ertoe doet omdat redelijkheid coherentie impliceert (wat dan een pre zou zijn). Maar aangezien redelijkheid voor Gibbons niet bestaat uit het afstemmen van je opvattingen op wat je denkt dat de feiten zijn (maar eerder op de feiten die in feite obvious zijn), kan hij zich hier niet op beroepen. Immers, geloven dat de sleutels op tafel liggen (omdat dat obvious is) hoeft geen coherente set van opvattingen op te leveren.)

Ik zou het anders doen. Behoud de truth norm: je moet p geloven desda p waar is (of toch van links naar rechts). Als de sleutels niet op tafel liggen, moet je niet geloven dat ze op tafel liggen. Maar Gibbons heeft gelijk dat de truth norm ons niet kan gidsen. Echter, dat is niet ongebruikelijk: normen kunnen ons vaker niet gidsen! Ik moet geen dingen kopen die door kinderen zijn gemaakt, maar dat wil niet altijd zeggen dat ik dan weet wat ik moet kopen. Op dezelfde manier moet ik geen dingen geloven die onwaar zijn, maar dat wil niet altijd zeggen dat ik weet wat te geloven. Het verschil tussen *plichten* en *excuses* is juist daarvoor in het leven geroepen. Als ik iets moet doen, maar ik doe het niet omdat ik niet beter had kunnen weten, ben ik geëxcuseerd. Zo ook met opvattingen. Als ik had moeten geloven dat mijn sleutels waren gestolen, maar ik doe het niet omdat ik niet beter had kunnen weten, ben ik geëxcuseerd.

Alles wat Gibbons zoekt, lijken we te hebben. We hebben een access vereiste omdat we geëxcuseerd kunnen zijn voor plichten die buiten ons bereik liggen. En we hebben externalisme omdat feiten ertoe doen, dat wil zeggen, zelfs als we ze over het hoofd zien. Als ik had moeten geloven dat mijn sleutels op de keukentafel lagen (omdat ze daar inderdaad lagen), maar het niet deed terwijl ik ze makkelijk had kunnen zien als ik beter had gekeken, dan ben ik niet geëxcuseerd. Het voordeel van dit plaatje is dat het belang van obvious feiten nu niet meer in het luchtledige blijft hangen. We zijn niet geëxcuseerd voor alles wat obvious is.

Los van deze bedenking zijn er veel aspecten aan Gibbons' werk die de moeite van het bekijken waard zijn. Zijn poging om epistemologie en ethiek op hetzelfde spoor te brengen. Zijn niet-academische aanpak van deze langlopende debatten. Zijn aparte schrijfstijl. En natuurlijk de voorbeelden met boodschappen en verdwenen sleutels.

Jan Willem Wieland